

Јелена Делибашић

ЈЕЛЕНА КАРАЂОРЂЕВИЋ ПЕТРОВНА

~ Прислов биографији принцезе српске и кнегиње руске ~

Библиотека
БЕСМРТНА ПРЕТХОДНИЦА

Уредници
Зоран Колунџија
Драган Инђић

ЈЕЛЕНА ДЕЛИБАШИЋ

ЈЕЛЕНА
КАРАЂОРЂЕВИЋ
ПЕТРОВНА

~ Прислов биографији
принцезе српске и кнегиње руске ~

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

РТС

РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
Београд

Уместіо ѱосвейіе

Сведочанство по милости срца, кроз и за сва време-
на, за благослов Љубави ка роду свом

*(...) Лейіо и ѱролеће Госіод сазда као шііо и ѱсалмойевац,
рече*

и у њима красоііе мноіе:

*ѱііицама дрзо, весеља ѱуно ѱрелейіање и іорама врхове
и луіовима ѱросіірансііва и ѱољима ширине*

и ваздуха ііананоі

*дивним неким іласима друјање и земаљске дароносе
од миомирисних цвейіова и ііравоносне,*

*али и саме човекове ѱрироде обнављање и веселосіі
досііојно ко да искаже. Ово све ііак,*

*и друіа чудна дела Божја, која ни ошііровидни ум
саіледаііи не може, Љубав ѱревазилази.*

~ Реч о Љубави деспота Стефана
Лазаревића | „Слово љубве” (1404–1409) ~

*Ретко постоји човек који дожанску искру великој умећа
не мора да илаћи ирескуио.*

~ Карл Густав Јунг ~

*У светлoйису сећања изајканих дирљивим њодносом
осећаја који надиру, где исјисује најчoвечну ушеху за ми-
лу браћу своју, а у њрену кад би у слоoстѝ за сву срјску де-
цу да је дене, она сама чулна би да осјокојена буде. И ка-
ква је одисѝа чар живoтѝа у њој ејoјеји?*

*Доима се да збиља нариче, ње у њој има оној чезнућа
и јануѝој ѡредања судбини. Госјод занавек блајосиља јој
ѝлеме и Царсјво небесно одвећ дарива, док земаљско ни-
је изјудљено за ѡѝомсјво њезино храдро.*

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Пре и после разазнатог

Исправљање неправди спада, уз њихово нечињење и спречавање, у највише домете људскости. А свакако једна од највећих неправди коју људи могу чинити је неправда заборава оних који су нам добро чинили и као појединцима и као народу. Уколико те личности имају историјске заслуге по нас, онда је, самим тим, и неправда заборава коју им чинимо историјских димензија.

Једну од таквих наших неправди је препознала и својим великим трудом, са много унете душе овом књигом и изложбом о Јелени, исправила њена, не случајно, имењакиња – Јелена Делибашић.

Није лако направити нешто ни од чега. У овом случају, од запретаног имена и ретког помена, књигу и изложбу. Како је вредно, детаљ по детаљ, прикупљала грађу за прву изложбу на свету о кнегињи Јелени, тако је исто својим, њеним читаоцима, већ блиским, интенционално архаизираним језичким изразом који нас приближава добу у коме живи јунакиња њене књиге, Јелена Делибашић ткала ред по ред овог, наоко малог, а за нашу историографију и политикологију изузетно важног дела. Захваљујући урођеној суптилности ауторице, пред нама, веома уверљиво, израста лик наше прелепе аристократкиње која је својом отменошћу, колико и чарним очима, заувек очарала једног од најважнијих људи, бар за нас, тада најважнијег царства на свету. Утопљена у луксуз и туђину, а ипак заувек наша, Јелена Карађорђевић ника-

да није престајала да буде Српкиња, дете свога рода и свога тла, крв своје крви и поуздани мост међу великим и малим словенским братом.

Ова, без сумње, врло утицајна личност руског царског миљеа, не само снагом мужевљеве титуле, већ и снагом своје особене и јаке личности, доминира у женском пулу руске царске породице, тихо и упорно радећи на нашем укупном, колико и на свом породичном добру. Није мала ствар бити велика кнегиња у Русији, бити Романова, бити део царске породице. Колико би то њих желело да се само претпоставити, колико је њих у томе успело, и то не само постати, већ и остати, казује нам овом књигом Јелена Делибашаић.

Захваљујући њој, увећан је понос нашег рода, а не само наше знање о нашој прошлости, тачније о оном делу прошлости о коме нисмо смели знати баш ништа. И баш ништа нисмо ни знали. Живели смо у свету без краљева, принчева и принцеза, без којих је свако детињство тужно, а прошлост сваког народа крња и упитна. У прошлости је, имати свога краља значило имати своју државу, што је значило бити слободан, а слобода је као и љубав – не само најлепша реч, већ и најлепши доживљај на свету. Зато овај књижевни повратак у свет кнегиња и кнежева, царева и царица јесте чаролија којој дугујемо више од дивљења ауторки за несумњиво велики уложени рад, вољу и њен труд. Ми, пре свега, морамо бити захвални за приступ изгубљеном делу свога детињства, јер најлепше бајке на свету, ипак, нису оне о вредним радницима, браварима и радном народу, већ оне о прелепим зачараним кнегињама, каква је била Јелена Карађорђевић Петровна. У то име, заувек хвала и другој племени тој Јелени, ауторки ове дивне књиге!

Академик Драган Савић уновић

*Моју ли ойомене за нашу осиносїй забрављања наших доброчиниїеља биїи сумерске таблице на којима је заїисана судбина боїаїїої и доброї човека који је, збої свої милосрђа, изїудио све сем своје вере, док су они који су му їїо забравили изїудили своје душе?
(...)*

Величансївеној хармонији космоса доликује боље човечансїво.

Академик Драган Симеуновић

РЕЧ АУТОРА

Како објаснити жар-птицу?

~ *Одјеци, велови и ѿризори*
у знамењу народа ~

*Сћворени смо од времена. Ми смо њејови јласови
и њејова сћјојала. Сћјојала времена корачају
нашим сћјојама. Пре или касније вејрови ће
издбрисајти наше ѿрајове (...) Гласови времена
јријоведају свој јуш.*

Духовна култура у наслеђу човечанства заступа уверење о повесној особености. Утом је нужно истаћи етичност самосвојности у настојању ка овој узвишеној целоживотној врлини. Разматрање несувислог понашања човека прирођеног изворишту културе Духа, почива на разумевању тиме условљених кантилена у приступу знамењима духовне му прирођености, те и на назочности тренутака који га тиме, одвећ, опредељују. Тријумвират опстојања у злехудости тмастих времена бива суптилно уткан у аполонијске хијероглифе савести, као преображењски меандар људске благодатности. Његово галантно измештање из флуидних токова постмодерне културе повлађује самопотврђивању човековог дионизијског бића. Мења ли се тиме, међутим, стајалиште проматрања културе цивилизације која собом начиње визију једне нове антрополошке форме?

У свету где самохрано прегнуће није муза сна, миса оно и искуствено знамење његових подстицаја сапето је

у лагумима људског ума, па и у херметизму човекове свести, са савешћу или без ње, у јасноћи надахнутих му речи или покрета, у њиховом ћутању. Промисао им је тврђава, острво, обзорје, прозрак, полазиште за све скровите стихије у доживљају јединог живота, а слобода је зâр у уломку ине му самосвојности, причест повлашћеног ходочашћа што, пред очима света, разоткрива само своје сјајне плодове и доцветај сеновите суревњивости оставља богоумилењу, дочим, узгред лишавајући се или не, човек одлучује да ли ће се затворити у сопствену могилу или ће начинити својеврсни мост.

Наиме, све што признајемо култури незаборавачива на протејским узвисима одуховљења и просвећености. То чини дојмљиву радост свечаног живљења у неком тренутку своје поверљивости. *Говор мисли за нас* – говор рађања, искупљен ожиљцима и опоменама лепозначаја сливених у спокојније сутра, те би ваљало усвојити га у речитости разумевања, као пленарну опну између два такнута света, божанског и људског, који могу и требало би заувек да се дочекују у свези Љубави, не један без другог. Спона Истине и њезин огранак, њихово рађање и смрт од истог су ткива. Псалми у свили Душе светлост су и обиље, а не поимања у растоци смисла. Будући да својим покрштавањем постају просвећеност са два лица – лицем природе и лицем истине, превремена пролећа писаних плачева и лунарних опроста лирски су едикти што своје повести копне да бисмо их живели, помиловани и од природе и од културе. Отуда и њихов духовни цват, незаметнут, зачиње пресудне наговештаје у знамењу Истине, а изнад сваке подозреве тековине у галиматијасу савременог света.

*Затворени су њрошорѝ миришали ѝо бескрају (...)
И свуда беше Човек, онај који ѝражи слободу,
одайнава сѝрах, заборавља ѝнев и оѝклања жељу.
Човек уѝућен унаѝраѝ, ка снази своѝ зачеѝка, док
обриси свеѝа уѝијају ѝеѝово одсуѝтво. Правично је
разумеѝи одлазак разасѝрѝ ѝреко ѝразнине.*

У тренутку стапања осета и мисли, неретко бива да нам је пријемчив пут. Тај пут нам припада, постојан је и мимо кратица, а успут, без застоја и осврта на распутице иза и непостојеће, преостаје све што је капљом тек заблистало, што се изданком промолило и пупољком наговестило, те пурпуром живота потом и упутило, једва приметно и без зебње да се преда и да, на први додир тла, здраво семе света распе... Пут што је узор свим коначностима у онај делић видикове линије, где је најтитравији дрхтај при увиру и понирању једног у други бескрај, из непотоњег у време звучно и са именом – у прошлост, те збиран наслутима смелог им лета, у свеколикој дивоти постаје милодаром без ког ни нас више нема. Отуда херувимска мудрост као последње исходиште пред зимним.

*За већину нас ѝосѝоји ѝек занемарени
ѝренуѝак, ѝренуѝак у времену и ван ѝеѝа,
забуне маѝновење, изѝубљено у окну сунца,
невићен дивљи невен или зимска муња
или водоѝад или музика чујна ѝако дубоко
да нечујна је сасвим, но ѝи си ѝа музика,
док музика ѝраје. Све су ѝо само наѝовешѝаји и
наѝаћања, наѝовешѝаји ѝа наѝаћања, а све осѝало
молиѝва је, вршење дужносѝи, ѝослушносѝи и делање.*

Благогласје у човеку сабирно је место свих знања: из знања и искуства недре се имена насеобина, твари, холограми особина и топоними односа у орбити свег генеалошког – примордијалног и поринутог у тајанство људског бића – свестрана нутрина изаткана тремором дражесно питких и красотних обличја човека у карнерима времена, што, као таква, бива виртуозно услојена у фи-ни артизам осамљених речи и простирања.

Знање почива на искуству постања и издисаја ствари, а вера на поверењу у сведочанство Истине. Знање је следствено уму, док делује на срце. Вера, надасве, обитава у срцу, иако отпочиње у мислима. Свако је знање само подвођење суштине живота под законе разума.

Над копном и морем сећања ните се крилима. Тело историје утапа се у сраз са крвљу својом, докорећи Небо и земни свет. Чиста мисао флексија је отмености у приказу овоземаљске збиље, предестинација живота изазвана амбијенталним поретком смрти, сравњена минуциозно, епском пасторалом, пут свода историје, али и стихијски, каденцама њезиних самобитних, неидилично опредељених препева.

Је ли то саблазан, страст или паразит у светлу истине повесног јој прегнућа? Ко ће и где ће ко признати тријумфално *да* или одлучно јој *не*? Или је то пак самилост испаштања за грехе уденуте у вечите анаграме што деле и зближавају народе и у тој предањској идеји неискупљено им несавршенство да сваки од њих буде немушт пред речју најмилоснијег међу људима? Шта је, уосталом, хијерархија свега што човек суморно започиње и сјајно довршава? Управо је то заматак историјске бистрине о постању и трајању, све оно гануће чијим телом призивамо

Вечийио нешиио што клија надано, у бескрајно и неприкосновено.

Особито интимни застор и транзициони демагошки именитељ међуетничког поигравања тада остаје да бива инклиниран таутолошкој датости, услед чега паралелизми интеродноса, баш због етиологије у изобиљу многозначних им потицаја, нису засвагда сведени на осамљену разуђеност анахроних сегмената дипломатске културе, али ни на периферну учинковитост њених наличја и рецидива у денотацији мозаичних реал-социјалних перцепција. И понајмањи рефлекс компетиције, лукративног издвајања или апсолутизације, космополитски идиом и граммати имаголошких парадигми под мимикријом етноса, монокаузалност и субверзија у радикалном контексту биполарности једног народа, колективне заблуде и популистички обесмишљен спектрум идеолошких предрасуда, подвојен фантазмом космогонијске спиритуралности, па бестелесне флоскуле прозаичности, условљене компаративном инстанцом потенције људске мисли, својим интерним експликацијама у еволуционом току поретка театрално консолидују једнообразно, тиме и неминовно криво разумевање и усвајање летаргичног контекста крајности, унутар чега су разлучене, неретко и засебно удаљене, а најчешће суочене и первертиране маленкости те које, на размеђи актуелног и судбоносног, творе маркантност метаисторијског тренутка.

У настојању да надокнади отето историјско време, српска друштвена и интелектуална елита идејно се разгранала, уједно и раслојила и расточила, одмах по окончању Првог светског рата, подстакнута комплексом мртвог времена, али и свешћу о томе да је наш народ, под

иним, био оспорен у свом природном историјском току, те и обузет устројством векова чији су клинови поста-ли загат слободном индивидуалном, утом и колективном животу. У дан ветровит и лишен кишних капи, ти-штали су на домаку спокоја у невремену, разабирајући нови, јасан пут у историјско време, сливено, давнопро-шло и скорашње, обзнанивши печат – живи жиг трена садашњег. Неминовно тражећи свој пут, Срби су се иде-јно разделили.

Упутно виталној историјској теми и њеним инте-гралним погледима, сходним постојању назочности у импликацији претпостављеног им научног разматрања, значајно је указати на аксиолошку појединост да почив-ше српско-руске везе, семантички и семиотички сагледа-не из аналитичко-синтетичког дискурса не само српске, већ и руске историје која је, намахов, у односу на српску, знатно дисперзивнија и дифузнија, затим и, услед посве-ћености српском народу који никада није био у саставу руске државе нити при њеним магистралним или руб-ним подручјима, представљају есенцију са најистрајније признатим континуитетом, интризију рубну, уверљиво најкомплекснију, најразгранатију и са далекосежно најо-читижим узајамно просперитетним духовним, култур-ним па и учинковитим политичким дагеротипима, пер-манентно одрживу још од XV века. Истина, о Србији и Русији се и данас присно размишља, престижно проми-шља, чита и пише, и то у једној од две јавно егзалтиране крајности – врлини чисте, узвишене емоције или пак ирационалној страсти, а обе у наклоности или летимич-ном антагонизму. Тако је и Црњански Зорњачу тражио у *Сербији*, на путевима и распућима Крфа, у сени 1925, док